

DORU CIUCESCU

**PESTE PRUT
ȘI
MAI DEPARTE...**
(EDIȚIE ADĂUGITĂ ȘI REVIZUITĂ)

un praghez, un varșovian și un est-berlinez. Aceste personaje au învățat într-un fel sau altul să vorbească românește și s-au născut imediat după anul 1945, când tancurile Kremlinului au intrat în țările lor și au impus comunismul. În anii '70 din secolul al XX-lea, toate personaje principale au început să acorde asistență didactică în învățământul liceal din Casablanca, unde au locuit în aceeași clădire, pe care localnicii au denumit-o "gulag", deoarece chiriașii au provenit numai din lagărul comunistoid. După circa o jumătate de deceniu, personaje principale din roman s-au autoexilat în Maroc. În "toamna revoluțiilor" din 1989, aceste personaje s-au întors pe rând acasă, imediat după ce regimurile comuniste au căzut în țările lor. Moscovitul s-a întors ultimul, după 26 decembrie 1991, când Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste s-a destrămat.

CUPRINS

Statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt,
din Chișinău / 5

Fragmentarea Moldovei Mari / 10

Tratament antiatomic cu vin / 14

Vânzătorii de organe, din Basarabia / 18

Evadarea din spațiul nistro-tisean / 21

George Bacovia la Chișinău / 25

Vânzătoarele de semințe, din Chișinău / 29

Beție hrușcioviană, la Cricova / 33

"Servicii la pachet", cu basarabence / 38

Talciocul din Chișinău și... Ceapaev / 42

"Vodca" lui Mendeleev / 46

Salată rusească, vărzări și poale-n brâu / 50

Radicalismul moldovenesc / 54

Un găgăuz poliglot / 58

Istmul ponto-baltic / 62

Amintiri cazone / 67

De la Bacău la Chișinău / 71

Dispute electorale, la Chișinău / 75

Discipolii lui Lenin, din Basarabia / 79

De la Chișinău la Orhei / 83

Monumentele ocupantului sovietic se clatină / 87

Un transnistrean ateu și... umbra lui Ilici / 91

De la Tighina la Tiraspol / 95

"Submarinele nucleare" siberiene,
din Sevastopol / 99

Moda "topless", din Sevastopol / 103

Sevastopol, 11 septembrie 2001... / 107

Pe urmele lui Gorbaciov, în Crimeea / 111

Palatul Voronțov / 115

Palatul Livadia / 119

Taraba de la Yalta / 123

Palatul Massandra / 127

Pe urmele lui Demostene Botez, la Moscova / 132

De la Moscova la Kurgan / 136

Mentalitatea rușilor din Siberia / 140

Nota bene

*

Cărți de Doru Ciucescu,
membru al Uniunii Scriitorilor
din România / 145

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIDCESCU, DORU

Fete Prut și mai departe... / Doru Ciocescul. Ed. a 1-a.

Această carte se dedică
mamei mele, Aurora,
tatălui meu, Ioan,
soției mele, Ella,
fiului meu, Eduard,
nepotului meu, Ștefan.

ROMANIA PUBLISHERS

Războieni Nr. 13/17-0001, Bacău, România

Tel.: (+424) 517 441

Fax: (+424) 515 300

e-mail: editura@rompub.com

STATUIA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT, DIN CHIȘINĂU

Participând la un simpozion de comunicări științifice organizat în luna mai a anului 2001 de către Universitatea Tehnică a Moldovei, am avut ocazia să vizitez Chișinăul la început de mileniu și de noi speranțe pentru frații noștri de peste Prut.

Pentru străinul venit în vizită de câteva zile, se pare că cel mai bun loc pentru a lua pulsul generației tinere basarabene este legat de numele lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Printre altele, nici pe Broadway, în Central Park sau lângă statuia Libertății din New York n-am văzut o atât de senzuală dorință de a-și etala în public frumusețea trupească, atât la fete cât și la băieți, ca pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, în Grădina publică Ștefan cel Mare și Sfânt sau lângă statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt, din Chișinău.

Încă din prima zi am descoperit statuia marelui domnitor. N-a fost greu. Plimbându-mă pe bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, am lăsat pe stânga clădirea Parlamentului și pe dreapta Arcul de Triumf după care, tot pe partea stângă am zărit-o la nici 50 de metri depărtare. Mă apropiam de statuia care îl reprezintă pe domnitorul moldovean în picioare. Cu mâna dreaptă ține în poziție verticală celebra lui sabie, deosebit de lungă (n.a. în prezent, piesă de muzeu la Istanbul), care se sprijină cu vârful de postamentul statuii. Cu mâna

stângă ridică la nivelul capului o cruce. Am ajuns lângă statuie însoțit de profesorul universitar basarabean Ion Carteputredă, care a venit la timp cu informații:

- În 1923, sculptorul Alexandru Plămădeală a dorit să ne înfățișeze un Ștefan cel Mare sever și trist, parcă presimțind fărâmițarea Marii Moldove, create de el în 1475, după biruința de la Vaslui, contra turcilor. Atunci, granițele țării cuprindeau cel mai întins teritoriu și cea mai mare populație.

- Cât de mare?

- Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfânt avea o suprafață de peste 86.000 de kilometri pătrați, și numărul locuitorilor era de aproximativ 400.000.

- Continuați, vă rog.

- Sculptorul s-a inspirat după desenul existent în evangheliarul slav, scris în 1473, care se găsește la mănăstirea Humor.

- Și în Bacău există o statuie a marelui domnitor. Ea a fost realizată în 1997 de către sculptorul Mihai Marcu. De această dată, Ștefan cel Mare și Sfânt este călare, dar, ca și aici, la Chișinău, ține o cruce însă în mâna dreaptă.

Am început să citesc inscripțiile cioplite în piatră. În porțiunea din fața soclului cilindric, adică spre est stătea scris: "Ștefan cel Mare și Sfânt 1457 - 1504". La nord am deslușit: "Creatorul mănăstirilor / Înfăptuitorul dreptății / Chipul lui și testamentul dreptății". Continuând să mă învârt în jurul statuii, am descoperit la spate mai multe texte: "Apărătorii Basarabiei: / Nistru / Chilia / Cetatea Albă", în partea de sus, "Domnitorul pământurilor de la lanțul muntos până la Nistru și mare", la mijloc, și "Este înălțat acest monument

pentru a trece în nemurire slava strămoșilor, cu ajutorul feciorilor Basarabiei", în partea de jos. În sfârșit, la sud se putea citi: "Învingătorul popoarelor: / la Lipnic / la Baia / la Vaslui / la Valea Albă / la Cit la Bug / la Scheia / în Pădurea Roșie / pentru țară, popor și credință".

Din nou, profesorul Carteputredă a venit cu unele completări:

- Soclul original a fost distrus la ordinul lui Stalin la 16 iulie 1941, când trupele sovietice s-au retras din Chișinău. El a fost refăcut imediat, pe 25 august 1941, din ordinul lui Antonescu și mutat în fața Arcei Biruinței...

- Vreți să spuneți Arcului de Triumf, l-am întrerupt eu pe profesorul chișinăuan.

- Mă rog, așa grăim noi, în limba moldovenească, la Arcul de Triumf. Pe soclul original scria doar "Ștefan cel Mare 1457 - 1504".

- Desigur, deoarece marele domnitor a fost sanctificat mult mai târziu, în 1997.

- Mai sunt multe chestii de adăugat. De exemplu, cronicarul Grigore Ureche a scris, citez: "Fostu-au acestu Ștefan Vodă un om nu mare la statu, mâniaș și degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat". După unii specialiști, înălțimea domnitorului ar fi fost de numai un metru și 58 de centimetri.

- Ați citat din "Letopisețul Țării Moldovei".

- În "Letopisețul Țării Moldovei" este prezentată istoria Moldovei din 1359 până la 1595. De altfel, George Călinescu a considerat că "adevărata istoriografie moldovenească începe cu Grigore Ureche". Ca un amănunt, această

cronică este scrisă cu litere slavone, iar Grigore Ureche semnează sub numele de Gligore Uriake.

- Câți ani a trăit domnitorul?

- Nu se știe exact data nașterii. Se pare că pe 2 iulie 1504, când a decedat, el avea aproape 70 de ani, cu denumirea Ștefan al III-lea ori Ștefan cel Mare. Pe 20 iunie 1992, Biserica Ortodoxă Română l-a canonizat și de atunci domnitorul mai este denumit Ștefan cel Mare și Sfânt.

Ne-am așezat pe unul din cele două șiruri lungi de bănci dispuse pe două laturi ale careului în mijlocul căruia se găsea statuia. În față, la aproximativ opt metri se vedea spatele statuii. Dincolo, în imediata apropiere vedeam agitația de pe bulevard. Puțin mai spre dreapta distingeam bine orologiul de pe Arcul de Triumf, în spatele căruia se aflau clopotnița și catedrala Mitropoliei Moldovei. Se făcuse ora patru după-amiaza. Copacii din Grădina publică, din spatele nostru ne asigurau o umbră plăcută. Pe bănci vedeam numeroase perechi de picioare lungi, originând sub mini-fuste, cu rol mai mult decorativ, orientate radial spre domnitorul împietrit. Eram pregătit să ascult ceasuri întregi explicațiile profesorului Carteputredă, care nu au întârziat să vină:

- Istoria statuii este zbuciumată ca și istoria Basarabiei. La 28 iunie 1948 statuia a fost transferată în România, la Vaslui și instalată lângă biserica Sfântul Ioan, ctitorită tot de marele voievod. La 23 ianuarie 1955 a fost reînaltată la Chișinău, dar nu la vedere, ci în interiorul grădinii publice. Abia la 31 august 1989 statuia a fost reșezată aici, pe amplasamentul ei inițial.

...Seara târziu, am părăsit cu părere de rău statuia cu gândul de a mă reîntoarce în toate zilele câte urmau să le petrec la Chișinău. Mai aveam multe de văzut și de ascultat...

FRAGMENTAREA MOLDOVEI MARI

- Chișinăul, cu cei peste 800 000 locuitori, reprezintă, printre altele, cea mai mare aglomerare urbană de români, după București, a ținut să mă informeze profesorul universitar moldovean, Ion Carteputredă.

- Probabil că așa este, după cum Bucureștiul numără cei mai mulți unguri, după Budapesta, am replicat eu.

Așa a început conversația pe care am avut-o la Chișinău, în așa-numitul scuar al Mitropoliei, un parc cu suprafața de nouă hectare, străbătut de opt alei radiale mărginite de arțari, brazi, mesteceni, scoruși, tei, ulmi și alți copaci specifici zonei, toate ducând spre catedrala "Nașterea Domnului", de un alb orbitor, identic cu cel al clopotniței alăturate.

Era o dimineață însorită de mai. Stăteam pe o bancă situată între clopotniță și Arca Biruinței, cu spatele la soare. De acolo, spre sud-vest, la o distanță de cel mult o două sute de metri se zărea statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

- După cinci veacuri, urmașii urmașilor marelui domnitor trăiesc în țări diferite: România, Republica Moldova și Ucraina, mi-a reamintit cu tristețe universitarul chișinăuan.

- Acesta este tristul adevăr.

- Apogeul Moldovei, care poate fi denumit și Moldova Mare, a fost realizat în 1475, după bătălia

de la Vaslui, când turcii au fost biruiți. Atunci, granițele Moldovei cuprindeau la vest Carpații, la sud-Milcovul, brațul Chilia și Marea Neagră, iar la est și nord - Nistrul.

- Fragmentarea Moldovei Mari a început chiar în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, prin pierderea cetăților Chilia și Akkerman în 1484, rezultând zeci de fragmente teritoriale, ca niște piese de puzzle. Cum de s-a ajuns la această fragmentare?

- Dumneavoastră știți cu siguranță că în Bacău, localitatea de unde veniți, Ștefan cel Mare și Sfânt a construit în 1481 o curte domnească pentru fiul său Alexandrel, care urma să fie domn peste Țara de Jos și să împartă, astfel, puterea cu tatăl său. Ajuns domn, Alexandrel Vodă a construit în 1491 biserica Precista, însă moartea sa prematură, survenită în 1496, a întrerupt ascensiunea tânărului domnitor, determinând și o mare fragmentare a Moldovei.

- Câți copii a avut Ștefan cel Mare și Sfânt?

- Marele domnitor a avut numeroși copii legitimi, cu soțiile, precum și nelegitimi, cu ibovnicele sale.

- Vreți să fiți mai explicit, domnule profesor Carteputredă?

- Primul copil legitim a fost Alexandru, făcut cu Marusta, prima soție, moartă timpuriu. Aici lucrurile, se pare, că nu sunt prea clare: Alexandru ar fi, după alți istorici, fiul Evdochiei, a doua soție...

- Evdochia?

- Cu Evdochia, sora lui Simion Olelcovici, principele Kievului, a avut cu certitudine alți doi

fii: Petru și Bogdan, cunoscut și sub numele de Bogdan Vlad, ambii murind în 1479...

- Și apoi?

- Apoi, cu Voichița, fiica lui Radu cel Frumos...

- Radu cel Frumos?

- Da, Radu cel Frumos, care a obținut în 1462 tronul Țării Românești cu ajutorul turcilor, prin înlăturarea lui Vlad Țepeș, fratele său. A fost înfrânt de Ștefan cel Mare și Sfânt la Soci, în 1471 și la Vodna, în 1473. Maria, soția lui și Voichița, fiica lui au fost aduse ca pradă de război în cetatea Sucevei de către Ștefan cel Mare și Sfânt. În 1475, după ce s-a petrecut divorțul de Maria Mangop...

- Parcă am citit undeva...

- Maria Mangop, sora lui Petru Mangop, domnitorul principatului Mangop, situat în sud-estul Crimeii, a fost luată de soție în 1471 de către Ștefan cel Mare și Sfânt. În 1475, când principatul Mangop a fost transformat în raia de către turci, domnitorul moldovean a divorțat de această Marie...

- Mai ales că îi ardeau călcâiele, se pare, după... hm... hm... Voichița.

- Într-adevăr, imediat după acest divorț, Voichița a devenit prima doamnă a Moldovei și a dăruit soțului ei pe Bogdan, care a ajuns domnitor între anii 1504 și 1517 sub numele de Bogdan III, Bogdan cel Chior sau, după alți istorici, Bogdan Încrucișatul.

- Dar cu nu mai puțin celebra Maria Rareș din Hârlău cum a fost?

- La Hârlău domnitorul "se odihnea" după războaie, cum a scris cronicarul Grigore Ureche.

Din această legătură a rezultat un fiu nelegitim, Petru Rareș, care va deveni domnitor în 1527, după fratele său vitreg Bogdan III și după fiul acestuia, Ștefan V, cunoscut și sub numele de Ștefan cel Tânăr.

- Petru Rareș a domnit până în 1538, când, cu sprijin turcesc, a urcat la tron Ștefan VI, cunoscut și sub numele de Ștefan Lăcustă...

- Ștefan Lăcustă a fost fiul lui Alexandrel Vodă, despre care am mai vorbit. Atunci Moldova iar s-a fragmentat, pierzând Buceacul și Tighina. Vedeți, domnule Ciucescu, luptele pentru tron dintre fiii și nepoții lui Ștefan cel Mare și Sfânt, purtate cu saci de galbeni duși la Înalta Poartă, au accentuat fragmentarea Moldovei și aservirea ei turcilor. Chiar și Petru Rareș a redevenit domnitor în 1541 după ce a ajuns încărcat de galbeni la Istanbul.

- Domnule Carteputredă, este necesar să vă amintesc că, totuși, nu lupta pentru tron dintre fiii sau nepoții lui Ștefan cel Mare și Sfânt a dus la pierderea Bucovinei din 7 mai 1775 către Imperiul Habsburgic sau la includerea Basarabiei între granițele Imperiului Rus la 28 mai 1812, în urma Păcii de la București, ca să dau două exemple de importante fragmentări ale Marii Moldove.

Priveam zidurile de un alb impersonal ale catedralei Mitropoliei Moldovei din Chișinău și mă gândeam că, dacă ea ar fi fost construită pe timpul lui Petru Rareș, cel care a patronat realizarea frescelor exterioare ale mănăstirii Voroneț, poate universitarul chișinăuan Carteputredă ar fi fost mai puțin critic la adresa fiilor legitimi și nelegitimi ai lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

TRATAMENT ANTIATOMIC CU VIN

Chișinăul, ca orice metropolă ex-sovietică, are un bulevard central deosebit de lung, care în rusește se cheamă "prospekt". Astfel, bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt cu cei 3,5 kilometri ai săi, deși este de aproape zece ori mai scurt, se aseamănă cu Nevskii Prospekt din Sankt Petersburg prin marea densitate de femei frumoase care pot fi văzute la orice oră de zi sau de noapte.

Se lăsase seara. Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt devenea tot mai aglomerat. O mulțime de gură-cască, formată din moldoveni de toate etniile și din toate colțurile țării, precum și din numeroși turiști defila prin fața clădirilor frumos luminate ale Parlamentului și Președenției, trecea pe sub Arca Biruinței sau se oprea nehotărâtă în dreptul statuii lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Dilema apărea deoarece de acolo se putea intra în semiobscuritatea oferită de grădina publică Ștefan cel Mare și Sfânt sau, pur și simplu, exista varianta de a rămâne pe loc și a privi la numeroasele reprezentante ale frumuseții moldovenești așezate pe bănci în poziții și ținute parcă preluate din serialul "Big brothers". Profesorul universitar chișinăuan Ion Carteputredă, ghidul meu de ocazie a observat două locuri libere alăturate și mi-a propus să facem un mic popas acolo. Eu aveam o întrebare care nu suferea amânare:

- Toate moldovencele sunt blonde naturale?

- O mare parte din ele sunt blonde naturale deoarece pe lângă Nistru s-a constituit vechiul drum al varegilor, care unea marea Baltică de marea Neagră, pe unde au trecut lituanieni, polonezi, ruși, suedezi, ucrainieni, înțelegeți dumneavoastră.

- Da, înțeleg. Năvălitorii sau cuceritorii acestor ținuturi au încercat să-și impună genele.

- Dar, domnule Ciucescu, aceste gene minunate de pe drumul varegilor au fost puse în pericol de accidentul nuclear de la Cernobâl, localitate situată mai la nord, lângă frontiera Ucrainei cu Belarus, la confluența râului Pripiat cu fluviul Nipru.

- Atunci a existat riscul ca nu numai zona istmului ponto – baltic, ci întreaga Europă să devină de nelocuit pentru câteva secole, am adăugat eu.

- În după-amiaza zilei de 26 aprilie 1986, la ora 1 și 23 minute a explodat reactorul nuclear numărul 4, de la "Cernobâliskaia atomnaia electriceskai stanția imenna Lenina" (n.a. Centrala electrică nucleară din Cernobâl cu numele de Lenin), degajându-se o energie echivalentă cu 200 de bombe "Little boy"...

- Tipul bombei aruncate de aviația americană pe data de 6 august 1945 la Hiroșima, care a provocat moartea imediată a 80.000 oameni și, ulterior, prin intoxicarea cu substanțe radioactive, a încă 200.000 de oameni. Dar, cum de s-a întâmplat, de fapt, această catastrofă, domnule Carteputredă?

- Totul a început de la un test de siguranță, care urmărea dacă niște turbine produceau